

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.2.6>

УДК 351:351.78+351.85+711.4

A. B. Kozhyna,

д. держ. упр., професор, в.о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5697-8145>

МІСЬКА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ: ЗМІЦНЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ КРИЗ

A. Kozhyna,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Head of the Public Management and Administration Department,
State University “Kyiv Aviation Institute”*

URBAN RESILIENCE AND INCLUSIVENESS: STRENGTHENING AMID CONTEMPORARY CRISES

У статті розглянуто питання зміцнення резильєнтності та інклюзивності міст в умовах сучасних криз, зокрема соціально-економічних, екологічних та безпекових викликів. Аналізуються підходи до адаптації міських систем для забезпечення соціальної, екологічної та економічної стійкості, що відповідає Цілям сталого розвитку 2030.

На основі аналізу ключових концепцій резильєнтності та інклюзивності, розглядаються шляхи впровадження стратегій управління ризиками стихійних лих для підвищення стійкості до поточних і майбутніх криз. Важливим аспектом є структура та принципи інтегрованого міського розвитку, що сприяють формуванню міської та соціальної стійкості.

Стаття аналізує структуру та принципи інтегрованого міського розвитку, що передбачають впровадження стратегій управління ризиками стихійних лих, відновлення критично важливих послуг, таких як питна вода, електроенергія, опалення та житло в містах, які постраждали від конфліктів. Визначено основні напрями реабілітаційних заходів для міграції та внутрішньо переміщених осіб, а також обговорюється роль міської та соціальної стійкості у формуванні стратегії сталого розвитку.

Особливу увагу приділено аналізу процесів відновлення міст після конфліктів та катастроф, де акцент зроблено на ефективному плануванні та розробці інноваційних підходів до управління міськими територіями. Проаналізовано практики забезпечення та відновлення критично важливих послуг, таких як питна вода, електроенергія, опалення та житло, в містах, що постраждали від конфліктів.

Підкреслюється важливість комплексного підходу до інтегрованого міського планування, що дозволяє забезпечити адаптацію міст до поточних і майбутніх викликів, зокрема у сфері безпеки та стабільного розвитку міського середовища.

В умовах сучасних викликів, українські муніципалітети стикаються з необхідністю зміцнення резильєнтності міських середовищ в умовах сучасних криз та забезпечення ефективності основних послуг. Тому в статті наведено практичні рекомендації щодо підвищення міської стійкості та інклюзивності через адаптацію найкращих міжнародних практик і врахування національних особливостей.

The article discusses the issue of strengthening the urban resilience and inclusiveness in the context of current crises, in particular socio-economic, environmental and security challenges. The article analyses approaches to the adaptation of urban systems to ensure social, environmental and economic sustainability in line with the 2030 Sustainable Development Goals.

Based on the analysis of the key concepts of urban resilience and inclusiveness, the ways of implementing disaster risk management strategies to increase resilience to current and future crises are considered. An important aspect is the structure and principles of integrated urban development that contribute to the formation of urban and social resilience.

The article analyses the structure and principles of integrated urban development, which involve the implementation of disaster risk management strategies, restoration of critical services such as drinking water, electricity, heating and housing in cities affected by conflicts. The main areas of rehabilitation measures for migration and internally displaced persons are identified, and the role of urban and social resilience in shaping sustainable development strategies is discussed.

Particular attention is paid to the analysis of urban recovery processes after conflicts and disasters, with an emphasis on effective planning and development of innovative approaches to urban management. The practices of providing and restoring critical services, such as drinking water, electricity, heating and housing, in cities affected by conflicts are analysed.

The importance of a comprehensive approach to integrated urban planning is emphasised, which allows cities to adapt to current and future challenges, in particular in the field of security and sustainable urban development.

In the context of current challenges, Ukrainian municipalities are faced with the need to increase the sustainability of urban spaces and ensure the efficiency of basic services. Therefore, the article provides practical recommendations on how to increase urban resilience and inclusiveness by adapting the best international practices and taking into account national peculiarities.

Ключові слова: *стійкість (резильєнтність), інклюзивність, місто, міське середовище, сталий розвиток, управління ризиками, міська політика, реабілітація, критичні послуги.*

Keywords: *resilience, inclusiveness, city, urban environment, sustainable development, risk management, urban policy, rehabilitation, critical services.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні міста перебувають у центрі численних глобальних та локальних викликів, які загрожують їх стабільному розвитку, безпеці та функціональності. Зміни клімату, природні катастрофи, економічна нестабільність, соціальна нерівність та військові конфлікти формують нові реалії, що вимагають адаптивних і комплексних підходів до управління міськими територіями. Особливо актуальною ця проблема є для України, де війна спричинила масові руйнування інфраструктури, вимушене переселення мільйонів громадян та значні соціально-економічні втрати. В умовах триваючих криз постає нагальна потреба у формуванні стійких та інклюзивних міських середовищ, здатних ефективно функціонувати за будь-яких обставин та забезпечувати гідні умови життя для всіх мешканців.

Міська стійкість означає здатність міста протистояти кризовим ситуаціям, адаптуватися до змін та швидко відновлюватися після потрясінь. Це включає інфраструктурну стійкість, зокрема забезпечення безперервної роботи критично важливих послуг, таких як водопостачання, енергозабезпечення, громадський транспорт та житловий фонд. В умовах військових дій українські міста стикаються з масштабними руйнуваннями цих систем, що вимагає розробки стратегій оперативного відновлення та довгострокових рішень для їх модернізації та зміцнення. Крім того, урбаністичний простір має бути стійким до екологічних загроз, включно зі зростанням температур, забрудненням повітря та дефіцитом водних ресурсів. З огляду на світовий досвід, міста, що впроваджують інтегровані підходи до

кліматичної адаптації та управління ризиками, демонструють більшу спроможність до ефективного подолання криз.

Іншим ключовим аспектом є соціальна інклюзивність, що передбачає рівний доступ усіх мешканців до житла, медичних послуг, освіти, працевлаштування та громадських середовищ. В Україні війна спричинила значні демографічні зміни, зокрема масове переміщення населення, що створює додатковий тиск на міську інфраструктуру та соціальні служби. Інклюзивні міські середовища мають бути орієнтовані на забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, літніх громадян та інших уразливих груп. Важливу роль у цьому відіграє адаптація міської політики до принципів соціальної справедливості та недискримінації, що передбачає створення доступного житла, розширення можливостей для працевлаштування та інтеграцію мігрантів у громади.

Важливим напрямом підвищення стійкості міст є застосування інноваційних підходів до управління урбаністичними процесами. Це включає впровадження сучасних цифрових технологій, що дозволяють ефективно управляти транспортною мережею, контролювати стан інфраструктури та покращувати систему реагування на надзвичайні ситуації. У цьому контексті Європейський Союз пропонує низку ініціатив, спрямованих на адаптацію міської політики до сучасних викликів. Зокрема, програма SUR акцентує увагу на сталому розвитку урбаністичних територій, підвищенні енергоефективності та використанні відновлюваних джерел енергії. Орієнтація України на європейський досвід дозволить не лише адаптувати міжнародні підходи до управління міським розвитком, а й створити міцну основу для інтеграції у європейський простір сталого розвитку.

Розбудова стійких та інклюзивних міських середовищ в умовах сучасних криз вимагає комплексного підходу, що враховує взаємопов'язаність інфраструктурних, соціальних, економічних та екологічних аспектів. Це питання має особливе значення для України, яка стикається з беспрецедентними викликами, що потребують оперативних

рішень та довгострокових стратегій. Інвестиції в інфраструктуру, соціальні програми, інноваційні технології та міжнародне співробітництво є важливими компонентами політики, спрямованої на підвищення міської стійкості. Вивчення та впровадження кращих практик управління урбаністичними процесами сприятиме створенню міст, здатних витримувати сучасні виклики, забезпечуючи комфортне та безпечне середовище для життя та розвитку населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах міські середовища стикаються з численними викликами, спричиненими кризовими явищами, такими як збройні конфлікти, економічні негаразди та соціальні трансформації. Забезпечення стійкості та інклюзивності міських середовищ стає ключовим завданням для їх сталого розвитку та адаптації до нових реалій.

Такі вчені, як С. Павловський, О. Могилевська, М. Поворозник, С. Ціпоренко розглядають вплив кризових явищ на урбаністичний розвиток [1]. Вони аналізують ключові аспекти адаптації міських середовищ до змінних соціально-економічних умов, зокрема наголошують на важливості інноваційних підходів до планування міст.

Також українські науковці, зокрема І. Бітюк та Л. Паскаль, вивчають питання економічної інклюзії в умовах криз [2]. Вони підкреслюють, що сталий розвиток міст можливий лише за умови залучення широких верств населення до економічної діяльності та створення умов для соціальної рівності.

Г. Виноградова розглядає просторовий розвиток міських агломерацій у контексті екологічної стійкості [3]. Вона акцентує увагу на впровадженні екологічно орієнтованих рішень у процесах урбанізації.

А. Хмельников досліджує соціальні аспекти інклюзивності міського середовища [4]. Автор наголошує на важливості розбудови міської інфраструктури, яка забезпечує доступність та комфорт для всіх громадян.

Дослідження А. Степанюк та Р. Кюнцлі зосереджене на ролі дизайну міських середовищ у забезпеченні їхньої стійкості та інклюзивності [5]. Автори аналізують найкращі практики формування громадських просторів, що сприяють соціальній взаємодії та комфорту мешканців.

В. Шимко розглядає психологічний аспект сприйняття міського середовища [6]. Науковець досліджує, як різні елементи урбаністичного простору впливають на емоційний стан і соціальну згуртованість жителів міст.

А. Мацерук аналізує питання економічної стійкості міських середовищ, механізми адаптації міських економік до кризових умов та стратегічні підходи до їх розвитку [7].

Низка дослідників, зокрема Н. Хома, досліджують міжнародні аспекти урбаністичного розвитку та вплив глобальних процесів на місцеві стратегії управління міськими територіями [8].

Такі українські науковці, як І. Черленяк та М. Токар аналізують геополітичні виклики урбаністичного розвитку [9]. Вони досліджують, як міжнародні політичні процеси впливають на можливості забезпечення міської стійкості.

Також у фокусі уваги дослідників, зокрема Д. Арабаджиева, опинився політичний аспект формування міських просторів [10]. Він аналізує державну політику щодо урбаністичного розвитку та механізми її реалізації.

Т. Шатал та Ю. Зайцев, у свою чергу, розглядають питання адаптації міських середовищ до викликів сучасності. Автор розглядає стратегічні підходи до забезпечення балансу між економічним розвитком, екологічною безпекою та соціальною інклюзією.

Таким чином, сучасні дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до посилення стійкості та інклюзивності міських середовищ. Забезпечення соціальної згуртованості, інтеграція цифрових технологій та проведення структурних реформ є ключовими елементами для адаптації міських середовищ до сучасних кризових умов.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Комплексний аналіз підходів до посилення стійкості та інклюзивності міських середовищ в умовах сучасних криз, зокрема в контексті глобальних викликів, таких як збройні конфлікти та соціально-економічні потрясіння. Дослідження спрямоване на виявлення ключових стратегій та практик інтегрованого міського розвитку, що сприяють формуванню безпечного, адаптивного та соціально справедливого середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні міста стикаються з комплексом кризових явищ, що впливають на їхню стійкість та інклюзивність. У цьому контексті особливого значення набуває адаптація міських середовищ до соціально-економічних, екологічних та безпекових викликів. Комплексний підхід, який включає просторове планування, екологічну адаптацію та стратегії соціально-економічного розвитку, є необхідним для забезпечення життєздатності міст [1, с. 76]. Без такого підходу міста ризикують залишитися вразливими перед майбутніми кризами.

Розвиток міських економічних систем повинен бути спрямований на підтримку місцевого підприємництва та впровадження цифрових технологій. Цифровізація міської економіки дозволяє створити нові можливості для бізнесу, підвищити рівень зайнятості та зменшити економічні ризики під час криз [7, с. 106]. Такий підхід сприяє створенню більш стійкої економіки, що здатна швидко адаптуватися до нових викликів.

Безпекові аспекти також є важливими для міської стійкості. Геополітична нестабільність та внутрішні соціальні конфлікти можуть суттєво впливати на розвиток міст та їхню життєздатність. Впровадження сучасних механізмів управління безпекою дозволяє ефективніше реагувати на потенційні загрози та мінімізувати їхній вплив [9, с. 20]. Таким чином, міста повинні мати гнучкі механізми реагування для забезпечення стабільності та безпеки своїх громадян.

Екологічний аспект розвитку міських територій є важливим елементом стійкості. Використання природоорієнтованих рішень, таких як міські зелені

зони та ефективні системи управління водними ресурсами, допомагає зменшити негативний вплив на довкілля та створити комфортне життєве середовище [3, с. 84]. Це сприяє не лише покращенню екологічної ситуації, а й підвищенню загальної якості життя міських мешканців.

Інтеграція міських стратегій із принципами сталого розвитку сприяє довгостроковій стабільності та покращенню якості життя мешканців. Планування міських середовищ має враховувати вплив змін клімату, соціальної нерівності та зростання урбанізації [2, с. 2]. Впровадження цих принципів дозволяє забезпечити справедливий розподіл ресурсів та підвищити рівень соціальної згуртованості.

Можна сказати, що комплексний підхід до розвитку міських середовищ, що враховує екологічні, соціальні, економічні та безпекові фактори, є ключем до їхньої життєздатності. Інтеграція сучасних технологій, залучення громади та застосування міжнародного досвіду сприяють створенню міського середовища, здатного ефективно протистояти викликам сучасності. Це забезпечить не лише стабільність міських територій, а й сприятиме їхньому сталому розвитку у довгостроковій перспективі [12].

Цілі сталого розвитку 2030 є ключовими орієнтирами для забезпечення сталого розвитку міст і забезпечення соціальної та екологічної стійкості в умовах швидкої урбанізації та глобальних змін. Вони включають принципи резильєнтності (стійкості), сталісті, інклюзивності та забезпечення безпеки, що є критично важливими для підвищення стійкості до поточних і майбутніх криз [1, с. 77].

Інтегрований підхід до міського розвитку є важливим інструментом для забезпечення довгострокової стійкості міських систем. Цей підхід передбачає створення стійкої інфраструктури, що включає в себе не лише фізичні об'єкти, а й інтелектуальні та управлінські технології, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування міст навіть у складних умовах [3, с. 84]. Для досягнення цього необхідно будувати міста, які зможуть адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, враховуючи кліматичні

та соціальні виклики, зберігаючи баланс між економічною ефективністю та екологічною сталістю. Окрім цього, важливим є розвиток інклюзивних міст, де кожен громадянин, незалежно від його соціального чи економічного статусу, може мати рівний доступ до основних послуг та можливостей для розвитку [4, с. 77].

Одним із найбільших викликів є відновлення міст після конфліктів та катастроф, зокрема тих, що постраждали від війни або стихійних лих. Відновлення інфраструктури в таких умовах вимагає не лише швидкої реакції на наслідки криз, а й комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на соціальну інтеграцію постраждалих та міграцію внутрішньо переміщених осіб [5, с. 94]. Також необхідно сприяти відновленню критично важливих послуг, таких як постачання питної води, електроенергії, опалення та житла в містах, які зазнали значних руйнувань [6, с. 73].

Міське середовище потребує ефективних стратегій управління ризиками стихійних лих, що дозволяють зменшити вплив катастроф та забезпечити безперервне функціонування важливих міських інфраструктур у випадках надзвичайних ситуацій [2, с. 3]. Ці стратегії, окрім того, повинні враховувати соціальну складову, забезпечуючи інтеграцію уразливих груп населення до процесів відновлення та розвитку

Важливим елементом є забезпечення стійкості до природних і техногенних катастроф, які все частіше стають причинами міграції та внутрішнього переміщення населення [11, с. 466]. Це ставить перед містами завдання не лише відновлення інфраструктури, а й створення умов для ефективної інтеграції внутрішньо переміщених осіб і мігрантів, забезпечення їх доступу до послуг та можливостей для розвитку .

Інтеграція стратегій, що включають управління ризиками стихійних лих та забезпечення стійкості до криз, є необхідною для того, щоб міста могли швидко відновлюватися після катастроф і не втрачали здатність забезпечувати базові потреби своїх громадян [8, с. 288]. У цьому контексті важливо, щоб стратегії управління ризиками були не лише технічними, але й

соціальними, забезпечуючи рівні можливості для всіх громадян. Також є не тільки відновлення фізичної інфраструктури, а й підтримка соціальних зв'язків, що допомагає людям адаптуватися до нових умов життя [7, с. 107].

Міська та соціальна стійкість є важливими аспектами інтегрованого міського розвитку, оскільки вони визначають здатність міст не тільки виживати в умовах криз, а й процвітати, створюючи середовище для розвитку та реалізації людського потенціалу [10, с. 5]. Міста повинні бути спроектовані так, щоб вони могли адаптуватися до різних загроз, від змін клімату до соціальних і економічних потрясінь. Це передбачає не лише фізичну та економічну інфраструктуру, а й соціальні мережі, які підтримують спільноти в умовах нестабільності [9, с. 20].

Також важливим є питання безпеки міського середовища, яке включає в себе як фізичну безпеку громадян, так і їхню захищеність від соціальних і економічних криз. Міста повинні розвиватися таким чином, щоб забезпечити сталий розвиток, знижуючи ризики для населення та підвищуючи загальну стійкість системи міського управління.

Таким чином, Цілі сталого розвитку 2030, що спрямовані на забезпечення сталості, резильєнтності, інклюзивності та безпеки міського середовища, є основою для формування стійких і адаптивних міст. Впровадження стратегій управління ризиками стихійних лих та забезпечення відновлення критично важливих послуг після криз є необхідними елементами для досягнення цих цілей. Це дозволяє підвищити стійкість міст до майбутніх криз і забезпечити більш ефективне відновлення після конфліктів і катастроф, створюючи основу для сталого розвитку та соціальної інтеграції в міських умовах.

Згідно з міською, кліматичною та енергетичною політикою ЄС до 2030 року, програма SUR має на меті сприяти досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема через підтримку розвитку міст та інфраструктури, адаптацію до зміни клімату, а також забезпечення доступу до сучасних та надійних енергетичних послуг. Ці цілі передбачають створення умов для сталого

економічного зростання та розбудови інфраструктури, яка забезпечуватиме енергетичну ефективність і кліматичну нейтральність, що особливо важливо для українських муніципалітетів у процесі інтеграції до європейських стандартів.

Сталий розвиток міст, що є важливою складовою програми SUR, прямо відповідає на виклики урбанізації та глобальних кліматичних змін. В Україні значна частина міських агломерацій стикається з проблемами енергетичної неефективності, високими витратами на комунальні послуги та відсутністю інвестицій в інфраструктуру. Програма SUR ставить перед собою мету забезпечити доступність енергії для всіх, сприяючи досягненню ЦСР 7, який полягає у забезпеченні доступу до доступної, надійної та сталої енергії [2, с. 3]. Відповідно до рекомендацій ЄС, українські муніципалітети повинні впроваджувати сучасні технології, спрямовані на зниження енергетичних витрат та поліпшення енергоефективності [1, с. 77]. Зокрема, це включає інтеграцію відновлювальних джерел енергії, модернізацію енергетичних мереж та підвищення стандартів енергетичної ефективності будівель.

Враховуючи глобальну тенденцію до зміни клімату, важливим напрямом програми SUR є сприяння створенню міст та населених пунктів, які будуть не тільки стійкими до кліматичних змін, але й безпечними, інклюзивними та доступними для всіх верств населення [6, с. 7]. ЦСР 11 передбачає необхідність створення умов для сталого розвитку міст, що враховують соціальні, екологічні та економічні аспекти [5, с. 95]. Для України, де значна частина інфраструктури потребує модернізації, програма SUR може стати ефективним інструментом для вирішення проблем, пов'язаних з доступністю послуг, сталим розвитком міських територій та покращенням якості життя громадян. Підвищення стійкості міст і основних послуг, зокрема в українських муніципалітетах, є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку в контексті європейської інтеграції.

Іншим важливим аспектом є розбудова стійкої інфраструктури, що відповідає вимогам ЦСР 9. Інфраструктурні проекти повинні забезпечувати

не лише ефективне функціонування міських систем, але й сприяти інклюзивному та сталому розвитку, стимулюючи інновації та інвестиції в інфраструктуру, здатну адаптуватися до нових економічних та екологічних вимог [3, с. 84]. Для України це є особливо важливим у контексті відновлення після економічних та соціальних криз, пов'язаних з конфліктом на сході країни та внутрішньою міграцією. Створення сучасних транспортних і комунальних мереж, а також розвиток інтелектуальних систем управління міським господарством дозволить забезпечити економічний розвиток на основі інновацій, що відповідають європейським стандартам [4, с. 78].

Інтеграція цих принципів у практику українських міст дозволить досягти не лише високих стандартів у сфері енергетики та інфраструктури, а й створити основи для розвитку інклюзивних та сталих суспільств. Враховуючи стратегічні цілі, визначені в рамках політики ЄС щодо сталого розвитку, необхідно акцентувати увагу на важливості інтеграції інноваційних підходів до міського планування та управління, що враховують як національні, так і європейські стандарти [7, с. 106].

Таким чином, програма SUR, яка зосереджена на досягненні ЦСР 7, 9 та 11, є важливим кроком у напрямку розвитку сталих і стійких міст в Україні. Впровадження цих принципів на рівні місцевого самоврядування сприятиме підвищенню стійкості міст та основних послуг, що є важливим фактором для інтеграції України до європейської спільноти та забезпечення сталого розвитку на всіх рівнях. Активне використання інновацій у міському управлінні, застосування передових енергетичних технологій, розвиток інфраструктури відповідно до потреб кліматичної політики сприятиме досягненню поставлених цілей сталого розвитку в Україні, підвищуючи стійкість міст та покращуючи умови життя для громадян.

Концепції резильєнтності та інклюзивності відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості міських середовищ до сучасних криз, включаючи

стихійні лиха, соціально-економічні загрози та екологічні виклики (див. табл. 1).

Таблиця 1. Шляхи впровадження стратегій управління ризиками

Шляхи впровадження стратегій управління ризиками	Опис	Очікувані результати	Сильні сторони	Потенційні складності
Інтеграція адаптивного просторового планування	Використання методів гнучкого планування для мінімізації наслідків стихійних лих та адаптації до змін клімату.	Покращення готовності міст до кризових ситуацій	Гнучкість та довгострокова ефективність	Висока вартість реалізації та потреба в фахівцях
Використання цифрових технологій	Застосування інтелектуальних систем моніторингу, прогнозування та раннього реагування на загрози.	Зменшення часу реагування та підвищення точності прогнозів	Автоматизація процесів та оперативність	Високі вимоги до технічного забезпечення та кібербезпеки
Розвиток зеленої інфраструктури	Впровадження природоорієнтованих рішень, які підвищують екологічну стійкість міських середовищів.	Покращення екологічної ситуації, зниження рівня теплового стресу	Стійкість до кліматичних змін, естетична привабливість	Необхідність довгострокових інвестицій та підтримки
Посилення соціальної інклюзивності	Забезпечення рівного доступу до ресурсів та послуг для всіх верств населення, особливо вразливих груп.	Соціальна згуртованість та зменшення нерівності	Підвищення рівня життя, соціальна стабільність	Опір змін з боку окремих груп населення
Стимулювання міжсекторальної співпраці	Залучення органів влади, громадських організацій та приватного сектору до спільної роботи над управлінням ризиками.	Підвищення ефективності кризового менеджменту	Спільна відповідальність та координація	Відмінності у пріоритетах та інтересах сторін
Підвищення інституційної спроможності	Розробка та впровадження стратегічних програм для зміцнення готовності муніципальних структур до кризових ситуацій.	Підвищення адаптивності міських інституцій	Організаційна ефективність, стабільність	Бюрократичні перепони, потреба у фінансуванні

Джерело: складено автором.

Науковці відзначають, що ефективне управління ризиками має базуватися на стратегічному плануванні, інтеграції технологій та активній участі громадян у процесах прийняття рішень [1, с. 77]. Важливим аспектом є використання системного підходу, який передбачає розробку комплексних заходів для зниження вразливості міських середовищ до потенційних загроз. Це дозволяє не лише пом'якшувати наслідки криз, а й створювати умови для довгострокового розвитку та соціальної згуртованості.

Стратегії управління ризиками стихійних лих включають превентивні заходи, підвищення готовності громад до надзвичайних ситуацій та адаптаційні механізми, які сприяють швидкому відновленню міської інфраструктури [2, с. 5].

Досвід світових мегаполісів свідчить, що ефективне планування та впровадження сучасних технологій, таких як геоінформаційні системи, штучний інтелект та автоматизовані системи моніторингу, значно знижують ризики втрат та збитків унаслідок природних катастроф [11, с. 468]. Таким чином, комплексний підхід до управління ризиками забезпечує міську стійкість та сприяє створенню безпечного середовища для мешканців.

Структура інтегрованого міського розвитку базується на принципах стійкості, гнучкості та адаптивності до змінних умов [4, с. 78]. Поєднання транспортної інфраструктури, енергетичної ефективності, екологічного планування та просторового управління створює підґрунтя для формування міських середовищів, здатних протистояти кризовим явищам. Використання сучасних урбаністичних моделей дозволяє містам швидко реагувати на виклики та адаптуватися до нових реалій, що є критично важливим для забезпечення сталого розвитку.

Інклюзивність у контексті міської стійкості передбачає рівний доступ усіх громадян до базових ресурсів, зокрема житла, транспорту, соціальних послуг та екологічно чистого середовища [3, с. 84]. Реалізація цього принципу можлива через розробку адаптивних міських політик, що враховують потреби вразливих груп населення, включаючи осіб з

інвалідністю, літніх людей та соціально незахищених категорій. Інтеграція цих аспектів у процес міського планування сприяє гармонійному розвитку урбанізованих територій, підвищуючи рівень соціальної згуртованості та стабільності суспільства.

Одним із ключових аспектів забезпечення міської стійкості є залучення громади до процесу прийняття рішень та управління міськими ресурсами [5, с. 96; 12]. Громадські ініціативи, децентралізація влади та цифрові платформи для взаємодії між мешканцями та адміністрацією сприяють підвищенню рівня довіри та координації дій у кризових ситуаціях. Формування активного громадянського суспільства дозволяє не лише підвищити рівень відповідальності місцевих громад, а й забезпечити ефективне використання ресурсів для адаптації до майбутніх викликів.

Загалом, стратегічне управління ризиками, інтеграція сучасних технологій, залучення громад та дотримання принципів інклюзивності формують комплексний підхід до забезпечення стійкості міських середовищ. Поєднання цих елементів сприяє створенню урбаністичних просторів, здатних ефективно реагувати на сучасні та майбутні виклики, забезпечуючи комфортні умови життя для всіх мешканців

Інтегрований міський розвиток є ключовим підходом до створення стійких міст, здатних ефективно реагувати на стихійні лиха та наслідки конфліктів (див. табл. 2). Основні принципи такого розвитку включають багаторівневе управління, взаємодію громадянського суспільства та державних інституцій, а також стратегічне планування, орієнтоване на довгострокову перспективу [1, с. 77].

Таблиця 2. Основні аспекти інтегрованого міського розвитку

Напрямок	Стратегії управління	Очікувані результати	Сильні сторони	Потенційні складності	Інклюзивність
Управління ризиками стихійних лих	Впровадження сучасних систем моніторингу та раннього попередження	Мінімізація втрат і швидке реагування	Використання інноваційних технологій	Висока вартість впровадження	Доступність інформації для всіх соціальних груп
Відновлення критично важливих послуг	Ремонт та модернізація інфраструктури водопостачання, електроенергії, опалення	Покращення якості життя постраждалих мешканців	Підвищення надійності систем життєзабезпечення	Дефіцит ресурсів і бюрократичні перешкоди	Залучення вразливих груп населення до процесу відновлення
Реабілітаційні заходи для ВПО	Забезпечення житлом, соціальними послугами та працевлаштуванням	Соціальна адаптація та економічна інтеграція	Сприяння розвитку місцевих громад	Можливий опір місцевого населення	Доступність житла та послуг для осіб з особливими потребами
Стратегія сталого розвитку	Розвиток «зелених» зон, екологічні проекти, сталий транспорт	Зменшення негативного впливу на довкілля	Покращення якості міського середовища	Фінансові витрати та необхідність довгострокових інвестицій	Урахування потреб маломобільних груп та рівний доступ до міської інфраструктури
Впровадження інклюзивності в міський простір	Адаптація громадських місць, транспортної системи та житлового фонду	Забезпечення рівних можливостей для всіх мешканців міста	Покращення соціальної інтеграції та доступності міського середовища	Необхідність комплексного підходу та додаткових фінансових ресурсів	Залучення громадськості та організацій, що працюють із маломобільними групами

Джерело: складено автором.

Важливим аспектом є впровадження механізмів управління ризиками, що передбачають оцінку вразливості міської інфраструктури, розробку сценаріїв реагування та мобілізацію ресурсів у кризових ситуаціях [2, с. 6]. Комплексний підхід до управління кризами дозволяє підвищити рівень

готовності міст до надзвичайних ситуацій та забезпечити швидке відновлення критично важливих послуг.

Відновлення міської інфраструктури після стихійних лих та військових конфліктів є пріоритетним завданням для забезпечення стабільного функціонування міст [3, с. 85]. Зокрема, відновлення системи водопостачання та електроенергії відіграє ключову роль у забезпеченні базових потреб населення та стабілізації економічної ситуації. Ефективне відновлення потребує узгоджених дій на місцевому, національному та міжнародному рівнях, а також залучення фінансових та технологічних ресурсів. Використання сучасних інженерних рішень і підходів до міського планування дозволяє зробити інфраструктуру більш стійкою до майбутніх криз та катастрофічних подій [4, с. 78].

Питання житлового забезпечення внутрішньо переміщених осіб та мігрантів є невід'ємною частиною процесу реабілітації міст. Масштабні міграційні потоки внаслідок конфліктів та стихійних лих вимагають адаптивних стратегій житлової політики, що передбачають створення тимчасових житлових рішень, відновлення пошкодженого житла та розвиток доступного соціального житла [6, с. 75]. Застосування інноваційних підходів до будівництва, включаючи модульне житло та екологічно стійкі матеріали, сприяє підвищенню ефективності відновлення міського середовища та створенню комфортних умов для переселенців [5, с. 96].

Зміцнення соціальної стійкості міст відіграє важливу роль у довгостроковій стратегії сталого розвитку. Це включає розвиток місцевих громадських ініціатив, підвищення рівня громадянської участі в ухваленні рішень та формування ефективних механізмів соціальної підтримки населення [7, с. 108]. Важливою складовою може стати розвиток економічної стійкості через підтримку малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій та створення умов для самозайнятості переселенців і місцевих жителів. Такі заходи сприяють зменшенню соціальної напруги та покращенню якості життя у містах, що постраждали від кризових ситуацій.

Розбудова стійкої міської інфраструктури та підтримка соціально-економічного розвитку є основою для успішного подолання наслідків стихійних лих та конфліктів. Використання інтегрованого підходу до управління ризиками та відновлення критично важливих послуг дозволяє забезпечити баланс між короткостроковими заходами реагування та довгостроковими стратегіями сталого розвитку [9, с. 21]. У цьому контексті особливе значення має міжнародна співпраця, що забезпечує доступ до передових технологій, фінансових ресурсів та експертної підтримки. Таким чином, ефективне управління міським розвитком у кризових умовах базується на поєднанні адаптивних управлінських стратегій, інноваційних технічних рішень та активної участі місцевих громад у процесі прийняття рішень.

Процеси відновлення міст після війн та катастроф вимагають комплексного підходу до планування та розробки стратегій управління міськими територіями. Важливими аспектами є відновлення критично важливих послуг, таких як питна вода, електроенергія, опалення та житло. Дослідження свідчать, що ефективність цих процесів залежить від здатності місцевих і державних органів влади швидко реагувати на виклики та впроваджувати інноваційні підходи до управління ресурсами [1, с. 79].

Питання житла для постраждалого населення є одним з ключових аспектів у процесах відновлення. Практика показує, що тимчасові модульні житлові конструкції можуть швидко вирішити проблему розміщення внутрішньо переміщених осіб, а згодом їх можна трансформувати у постійне житло. Важливим фактором є також доступність соціальної інфраструктури, зокрема медичних та освітніх закладів, що сприяє швидкій адаптації населення до нових умов проживання [4, с. 79].

Одним з важливих принципів ефективного відновлення є інтеграція сучасних технологій та адаптація міських систем до нових умов. Відновлення інфраструктури питного водопостачання вимагає застосування новітніх рішень для очищення та розподілу води, що дозволяє забезпечити

безперебійну подачу навіть у кризових ситуаціях. Подібний підхід дозволяє знизити ризики повторних аварій і забезпечити довготривалу стійкість водопостачання [2, с. 5].

Щодо енергозабезпечення, важливим напрямом є модернізація мереж і перехід на децентралізовані джерела енергії, зокрема використання відновлюваних джерел. Сонячна та вітрова енергетика можуть стати ефективним рішенням для забезпечення життєдіяльності міст в умовах нестабільності та руйнувань основних енергетичних мереж. Застосування таких технологій дозволяє зменшити залежність від централізованого електропостачання та підвищити енергетичну автономність регіонів [3, с. 85].

Загалом, аналіз процесів відновлення свідчить про необхідність поєднання державних ініціатив, міжнародної підтримки та залучення місцевих громад до планування та реалізації відбудовчих заходів. Важливо враховувати не лише технічні аспекти відновлення, а й соціальну складову, що включає підтримку вразливих категорій населення та створення умов для їхньої інтеграції у відновлені міські середовища.

Аналіз інтегрованого міського планування демонструє необхідність комплексного підходу для забезпечення адаптації міст до поточних і майбутніх викликів. Інтегроване планування сприяє стійкості міського середовища, покращенню безпеки та забезпеченню стабільного розвитку. Дослідження підтверджують, що застосування багаторівневих стратегій управління, що включають безпекові, економічні та соціальні аспекти, є ключовим фактором ефективного розвитку міст [1, с. 80]. Залучення громадян до процесів планування дозволяє забезпечити стійкість міст, оскільки інтеграція різних соціальних груп сприяє підвищенню довіри до міських інституцій [3, с. 85].

Забезпечення адаптивності міського середовищу вимагає впровадження сучасних урбаністичних підходів, що орієнтовані на гнучкість використання простору, підвищення енергоефективності та екологічної стійкості. Сучасні дослідження підкреслюють важливість інтеграції інноваційних технологій у

міське управління для досягнення цих цілей [2, с. 5]. Також важливим є врахування просторової рівності, що дозволяє створювати інклюзивне середовище для всіх мешканців [5, с. 96].

Одним із найважливіших аспектів інтегрованого планування є розробка стратегій безпеки міських територій, що охоплюють як фізичні, так і соціальні аспекти безпеки. Впровадження систем раннього попередження, розвиток «розумних» міських інфраструктур та підвищення рівня підготовки до надзвичайних ситуацій сприяють зниженню ризиків [4, с. 79]. Окрім того, ефективне управління міським середовищем неможливе без належного фінансування та підтримки з боку держави, міжнародних організацій і приватного сектору [7, с. 108]. Водночас, важливим є і залучення технологій, що дозволяють підвищити ефективність управління міськими ресурсами, наприклад, за рахунок розвитку цифрових платформ і автоматизованих систем [9, с. 22].

З огляду на виклики, з якими стикаються сучасні міста, особливу увагу варто приділити адаптації до змін клімату, інтеграції екологічних стандартів та розвитку сталої транспортної інфраструктури [6, с. 76].

Важливою складовою стратегії адаптації є забезпечення житлових програм для соціально вразливих груп, внутрішньо переміщених осіб і мігрантів. Інтеграція цих груп у міське середовище та їхнє соціально-економічне забезпечення сприятимуть зміцненню міської стійкості та зниженню соціальної напруги [8, с. 301].

Можна підсумувати, що комплексний підхід до інтегрованого міського планування передбачає врахування багатьох факторів, серед яких ключову роль відіграє соціальна згуртованість, економічна стабільність та екологічна безпека. Тільки системний підхід, що поєднує технологічні інновації, безпекові стратегії та соціальну інклюзивність, може гарантувати стійке майбутнє міст.

Практичні кроки органів місцевого самоврядування для підвищення міської стійкості та інклюзивності вимагають системного та стратегічного

підходу, що враховує як національні особливості, так і міжнародний досвід. Місцева влада повинна активно працювати над створенням умов для розвитку інклюзивних та сталих міських середовищ, орієнтуючись на потреби всіх верств населення, зокрема найбільш уразливих груп. Це вимагає впровадження конкретних заходів, які сприяють покращенню інфраструктури, соціальних послуг, екологічних умов та економічних можливостей.

Одним із перших кроків для місцевих органів влади є розробка стратегії розвитку міста, що повинна враховувати принципи сталого розвитку, зокрема забезпечення доступу до якісних послуг для всіх мешканців. Це включає в себе визначення пріоритетів у розвитку інфраструктури, охорони навколишнього середовища, покращення системи управління відходами та водопостачання, а також адаптацію до змін клімату. Органи місцевого самоврядування повинні забезпечити інтеграцію цих аспектів у міські плани розвитку, що є основою для створення стійких і інклюзивних міст.

Другим важливим кроком є створення та підтримка інклюзивних механізмів участі громадськості в процесі прийняття рішень. Місцеві органи влади мають активно залучати мешканців до обговорення проектів розвитку через відкриті форуми, громадські ради та інші інструменти зворотного зв'язку. Цей процес допоможе зрозуміти потреби різних соціальних груп і адаптувати стратегії міського розвитку під ці потреби. Зокрема, важливо, щоб місцеві жителі мали змогу впливати на вирішення питань, що стосуються інфраструктури, транспорту, освіти та соціальних послуг. Така участь сприяє не лише покращенню якості життя, але й зростанню довіри до органів місцевого самоврядування.

Не менш важливим є забезпечення безпеки та соціальної стабільності в містах, особливо в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації. Одним із ключових аспектів є створення системи громадської безпеки, яка враховує особливості місцевих умов та забезпечує рівний доступ до

правосуддя для всіх громадян. Місцеві органи влади мають активно працювати над розвитком системи попередження та реагування на надзвичайні ситуації, в тому числі через впровадження сучасних технологій, які дозволяють швидко отримувати і обробляти інформацію про ризики для міської інфраструктури.

Місцеві органи самоврядування також мають брати на себе ініціативу щодо розвитку транспортної інфраструктури, що має бути доступною для всіх. Це включає забезпечення доступності транспорту для людей з обмеженими можливостями, а також створення умов для безпечного і зручного пересування всіх категорій населення, зокрема людей похилого віку, молоді та людей з інвалідністю. Для цього важливо впроваджувати новітні системи транспорту, які дозволяють зменшити затори, знизити рівень забруднення та забезпечити рівний доступ до послуг для усіх.

Одним із важливих напрямів для підвищення міської стійкості є інвестиції в енергоефективність та відновлювальні джерела енергії. Місцеві органи влади повинні активно працювати над впровадженням програм з енергоефективності в житлових та комунальних будівлях, що дозволить зменшити витрати на енергоресурси та підвищити енергетичну незалежність міста. Водночас, важливо стимулювати використання поновлювальних джерел енергії, таких як сонячні панелі, вітрові генератори та біомаса, що зменшить залежність міста від традиційних джерел енергії і сприятиме збереженню навколишнього середовища.

Особливу увагу слід приділити розвитку інфраструктури для забезпечення питною водою, каналізацією та опаленням. Місцеві органи самоврядування повинні забезпечити належну технічну та організаційну базу для сталого водопостачання, яке здатне задовольнити потреби мешканців в умовах змін клімату та урбанізації. Крім того, важливо проводити роботи з модернізації мереж водопостачання та водовідведення, що дозволить значно зменшити витрати на енергоресурси і підвищити надійність системи.

Важливим аспектом для органів місцевого самоврядування є створення комфортних умов для життя та відпочинку міських мешканців. Це включає в себе розвиток зелених зон, парків та громадських просторів, які сприяють підвищенню якості життя, забезпечують простір для соціалізації та відновлення, а також покращують екологічну ситуацію в місті. Місцеві органи влади повинні активно працювати над збільшенням площ зелених зон, створенням нових парків та скверів, що відповідають потребам різних категорій населення.

Не менш важливою є підтримка соціальної інклюзії через розвиток освітніх, культурних та соціальних програм. Місцеві органи самоврядування повинні забезпечити доступ до якісної освіти та навчальних можливостей для всіх мешканців, зокрема для дітей з уразливих груп. Водночас важливо створювати програми підтримки соціально вразливих категорій населення, таких як бездомні, люди з інвалідністю, біженці та внутрішньо переміщені особи. Це сприятиме зменшенню соціальної нерівності та формуванню більш згуртованого суспільства.

Таким чином, для підвищення міської стійкості та інклюзивності місцеві органи влади повинні зосередити свої зусилля на інтеграції міжнародних практик у місцеві умови, розвитку інфраструктури, екологічної стійкості, покращенні соціальних послуг, розвитку громадської безпеки та забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян. Такий підхід дозволить створити більш стійкі та інклюзивні міста, що здатні ефективно реагувати на сучасні виклики та забезпечувати якісне життя для своїх мешканців.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз стійкості та інклюзивності міських середовищ в умовах сучасних криз підтверджує необхідність комплексного підходу до міського розвитку. Соціально-економічні, екологічні та безпекові виклики вимагають впровадження адаптаційних механізмів, спрямованих на підвищення соціальної, екологічної та економічної стійкості міських систем відповідно до Цілей сталого розвитку 2030. Без системних змін у підходах до міського

управління забезпечити тривалу стабільність та безпеку міського середовища неможливо.

Інтеграція концепцій резильєнтності та інклюзивності має стати пріоритетом у стратегіях управління ризиками стихійних лих. Міста повинні бути готовими до майбутніх криз, що передбачає розбудову гнучких механізмів реагування, зміцнення критичної інфраструктури та розвиток ефективних інституційних рішень. Відсутність таких заходів підвищує вразливість міських середовищ та знижує здатність громад долати наслідки кризових явищ.

Інтегрований підхід до міського розвитку повинен включати управління природними та техногенними ризиками, реабілітацію міських територій після катастроф та відновлення критично важливих послуг. Ефективність міської стійкості визначається спроможністю місцевої влади забезпечити безперервний доступ до водопостачання, електроенергії, опалення та житла, особливо в містах, що постраждали від конфліктів. Ігнорування цього аспекту призведе до зростання соціальної напруги та поглиблення кризових явищ.

Розвиток міської політики має базуватися на інноваційних підходах до управління територіями, що дозволяють ефективно відновлювати міста після катастроф. Відсутність комплексного підходу ускладнює процеси відновлення та може призвести до поглиблення соціальних і економічних проблем. Саме тому міське планування має зосереджуватися не лише на поточних потребах, а й на формуванні довгострокових стратегій адаптації до майбутніх викликів.

Українські муніципалітети потребують впровадження міжнародних практик адаптації, враховуючи національні особливості. Підвищення міської стійкості неможливе без залучення місцевих громад, координації між різними рівнями влади та використання сучасних технологій управління. Використання інтегрованих моделей розвитку, які поєднують інфраструктурні рішення, безпекові механізми та соціальну політику, є

єдиним ефективним способом забезпечення довготривалої стабільності міського середовища.

Сучасні виклики вимагають негайної адаптації міст до змін клімату, соціальних трансформацій та безпекових ризиків. Запровадження стратегій управління ризиками, розбудова критичної інфраструктури та розвиток інклюзивного міського середовища є ключовими умовами для забезпечення стійкого розвитку. Відсутність цих заходів загрожує посиленням соціально-економічної нестабільності та вразливістю міських територій перед майбутніми кризами.

Література

1. Павловський С., Могилевська О., Поворозник М., Ціпоренко С. Розвиток міста: ключові аспекти та стратегії. Розвиток міста. № 1 (01). 2024. С. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2024.1-10>.

2. Бітюк І., Паскаль Л. Регіональний менеджмент: розвиток розумних міст України. Економіка та суспільство. № 69. 2024. 7 с. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-121>.

3. Виноградова Г. Інклюзивність (безбар'єрність) житлових будинків в контексті забезпечення доступності користування житловим фондом як принципу житлового права. Grail of Science. № 35. 2024. С. 83–86. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.013>.

4. Хмельников А. Інклюзивність локальної політичної спільноти: особливості та виклики формування. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. № 14 (2). 2022. С. 76–82. DOI: <https://doi.org/10.15421/352225>.

5. Степанюк А., Кюнцлі Р. Формотворча роль містобудівних та просторових чинників на об'ємно-планувальні рішення адаптивної архітектури при ревіталізації будівель покинутих пам'яток спільноєвропейської спадщини. Теорія та практика дизайну. № 27. 2023. С. 93–100. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.27.12>.

6. Шимко В. Місто як простір спільнот. Методологічний нарис. Психологічний журнал. № 9. 2022. С. 72–82. DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.9.2022.270051>.

7. Мацерук А. Забезпечення сталого розвитку громад в умовах війни: проблеми та інструменти їх вирішення. Київський економічний науковий журнал. № 7. 2024. С. 105–111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-7-15>.

8. Хома Н. Резильєнтність України в умовах збройної агресії росії та підготовки до післявоєнної відбудови. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. № 2 (19). 2024. С. 287–307. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-02-287-307>.

9. Черленяк І., Токар М. Системні загрози для безпеки, стійкості та виживання країни в умовах російсько-української війни. Геополітика України: історія і сучасність. № 2 (33). 2024. С. 19–38. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2\(33\).19-38](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).19-38).

10. Арабаджиєв Д. Ю. Феномен запорізької стійкості в умовах повномасштабної військової агресії РФ. Сучасні політичні візії. № 1. 2024. С. 5–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/3083-5755/2024/1-1>.

11. Шатал Т., Зайцев Ю. Розвиток урбаністичного регіону в умовах цифрової економіки та інклюзивності. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. № 2 (14). 2024. С. 465–474. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0241>.

12. Кожина А. В. Публічне управління інклюзивним місцевим розвитком: теорія, методологія, практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня “Рута”», 2020. 452 с.

References

1. Pavlovskiy, S., Mohylevska, O., Povoroznyk, M. and Tsiporenko, S. (2024), “City development: key aspects and strategies”, *Rozvytok mista – City*

Development, vol. 1 (01), pp. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2024.1-10>.

2. Bitiuk, I. and Paskal, L. (2024), “Regional management: development of smart cities in Ukraine”, *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, vol. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-121>.

3. Vynohradova, H. (2024), “Inclusiveness (accessibility) of residential buildings in the context of housing rights”, *Grail of Science*, vol. 35, pp. 83–86. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.013>.

4. Khmelnykov, A. (2022), “Inclusiveness of local political communities: features and challenges of formation”, *Filosofiiia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury – Philosophy and Political Science in the Context of Modern Culture*, vol. 14(2), pp. 76–82. DOI: <https://doi.org/10.15421/352225>.

5. Stepaniuk, A. and Kuenzli, R. (2023), “The formative role of urban and spatial factors in architectural adaptation during building revitalization”. *Teoriia ta praktyka dyzainu – Theory and Practice of Design*, vol. 27, pp. 93–100. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.27.12>.

6. Shymko, V. (2022), “The city as a community space: A methodological essay”, *Psykhologichnyi zhurnal – Psychological Journal*, vol. 9, pp. 72–82. DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.9.2022.270051>.

7. Mazeruk, A. (2024), “Ensuring sustainable community development during war: challenges and solutions”, *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Research Journal*, vol. 7, pp. 105–111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-7-15>.

8. Khoma, N. (2024), “Ukraine's resilience during Russia's armed aggression and preparations for post-war recovery”, *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii – International Relations, Public Communications, and Regional Studies*, vol. 2(19), pp. 287–307. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-02-287-307>.

9. Cherleniak, I. and Tokar, M. (2024), “Systemic threats to security, resilience, and survival during the Russo-Ukrainian war”, *Heopolytyka Ukrainy:*

istoriia i suchasnist – Geopolitics of Ukraine: History and Modernity, vol. 2(33), pp. 19–38. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2\(33\).19-38](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).19-38).

10. Arabadzhiev, D. (2024), “The phenomenon of Zaporizhzhia's resilience during Russia's full-scale aggression”, *Suchasni politychni vizii – Modern Political Visions*, vol. 1, pp. 5–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/3083-5755/2024/1-1>.

11. Shatal, T. and Zaitsev, Yu. (2024), “Development of urban regions in the context of a digital economy and inclusivity”, *Yevropeiskyi naukovyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii – European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, vol. 2(14), pp. 465–474. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0241>.

12. Kozhyna, A. V. (2020), *Publichne upravlinnia inkluzyvnym mistsevym rozvytkom: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Public Administration of Inclusive Local Development: Theory, Methodology, Practice], Kamianets-Podilskyi: Ruta Printing House, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2025 р.